

PRAY GYÖRGY ÉS KÖZÉPKORI TÖRTÉNELMÜNK KRITIKUS KÉRDÉSEI

Benei Bernadett

HUN-REN BTK TTI (Bél Mátyás Neolatin Műhely) - Egri Főegyházmegyei Levéltár

- Hangsúlyosabbá váló forráskritika
- Annales Regum Hungariae ...ac maximam partem ex scriptoribus coevis, diplomatibus, tabulis publicis et id genus litterariis instrumentis congesti ... I-V. Vindobonae, 1773-1770.
- Könyvtári, levéltári kutatások
- Oklevelek alapján javítások, paleográfia alkalmazása, uralkodói genealógiák készítése

A N N A L E S
R E G V M
H V N G A R I A E

AB
ANNO CHRISTI CMXCVII
AD
ANNVM MDLXIV.

DEDUCTI
AC MAXIMAM PARTEM EX SCRIPTORIBVS COEVPIS,
DIPLOMATIBVS, TABVLIS PVBLICIS,
ET ID GENVS LITTERARIIS INSTRVMENTIS

CONGESTI
OPERA, ET STUDIO
G E O R G I I P R A Y
SOCIETATIS IESV SACERDOTIS
P A R S I

COMPLECTENS RES GESTAS
AB
D I V O S T E P H A N O
AD
C A R O L V M I . R O B E R T V M .

VINDOBONAE,
TYPIS GEORGII LVDOVICI SCHVLZII, TYPOGRAPHI ACADEMICI.
MDCCLXXIII

AZ ANONYMUS-KÉRDÉS

ANONYMUS ELSŐ FELHASZNÁLÓJA ÉS ÉRTELMEZŐJE: BÉL MÁTYÁS

- 1746. *Scriptores Rerum Hungaricarum*
(Johann Georg von Schwandtner)
- Anonymus adatainak beépítése a *Notitia* még kéziratban lévő vármegyeleírásaiba
- Pdictus = praedictus
- Anonymus egyházi személy
- Lodoméria és Halics említése anakronisztikus
→ I. Béla jegyzője nem lehetett a Névtelen

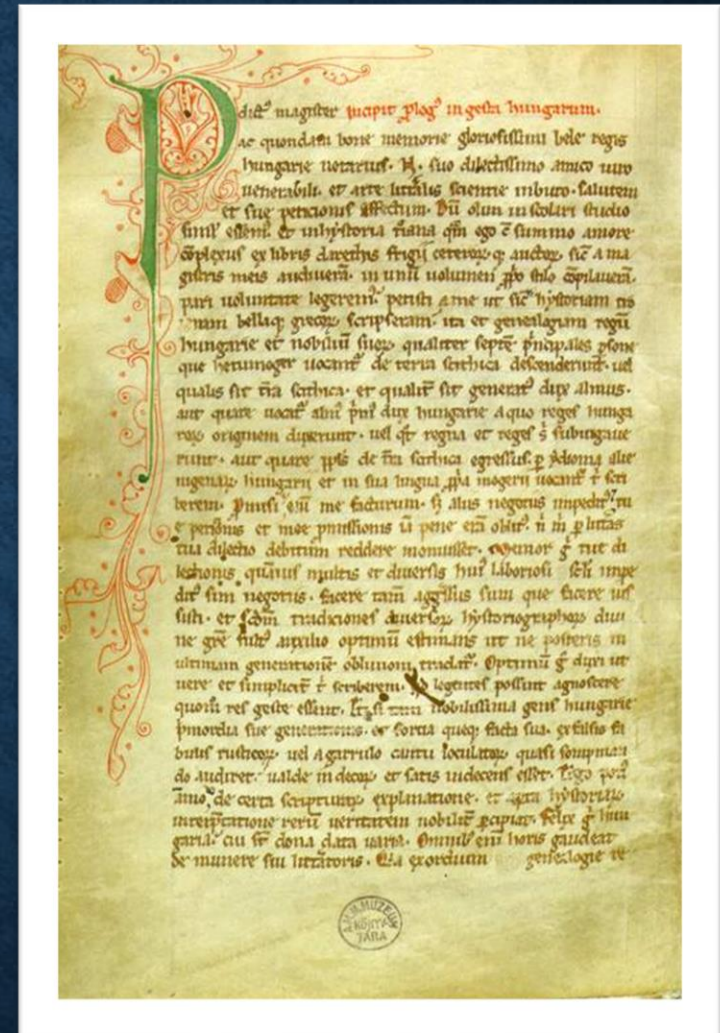

PRAY ANONYMUSSZAL KAPCSOLATOS MEGÁLLAPÍTÁSAI

- Anonymus a legrégebbi történetírónk
- Pray kritikus szemlélete

- Pdictus = praedictus elvetése
- Érvék IV. Béla kora mellett:
 - Dares Phrygius művének ismerete
 - Halics és Lodoméria említése
 - Ducatus Rasciae létrejötte II. András idején
 - Zágráb vára
 - A Gestát tartalmazó kódex paleográfiai és egyéb külső jegyei
- Pray jelöltje: Pál pozsonyi prépost

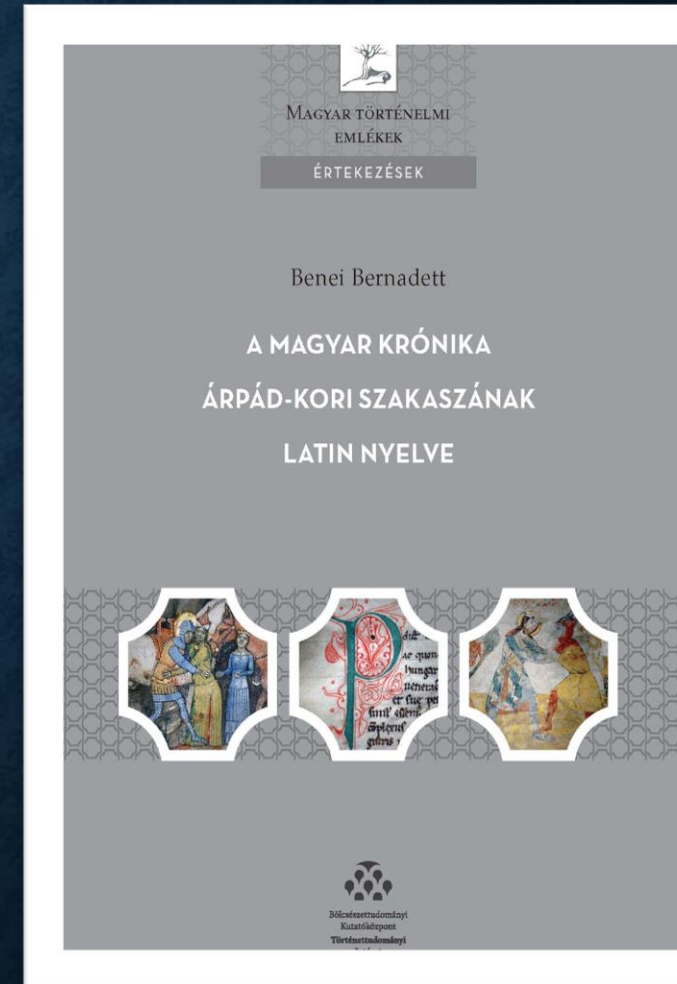

A KUTATÁS MAI ÁLLÁSPONTJA

- I. Béla és IV. Béla uralkodása kizárható
- Horváth János stilisztikai vizsgálata (1954) 57%-ban ritmizált a Gesta
- Kristó Gyula lexikai-frazeológiai vizsgálata a Gesta és a krónikaszerkesztmény 11-12. századi szövegén (1994): számtalan lexikai egyezés
- Veszprémy László: azonos irodalmi műveltség a Névtelen és a krónika redaktora között

GRAMMATIKAI VIZSGÁLATOK A GESTA (ZÁGORHIDI-CZIGÁNY BALÁZS, 1991.) ÉS A KRÓNIKA (BENEI BERNADETT, 2022.) SZÖVEGEIN

- Kijelentő tárgyi alárendeléseit mindkét szerző a legtöbb esetben quod-dal vezette be, a krónikában a mondattípus **84,6** %-a, Anonymusnál **72,4** %-a coniunctivusi állítmánnyal
- Megengedő mellékmondatok: Anonymus **10**, krónika **11**
- Klasszikus célhatározói alárendelések (ut+ coni. állítmány) aránya: Anonymus **60**%, Krónika **62,5** %
- Vonatkozó mellékmondatok **8,4**%-a rendelkezik Anonymusnál valamilyen mellékértelemmel, a krónikában **7,5**%
- Qui/quae/quod + cum vonatkozó-időhatározói mondat-összeszövődések: Anonymus **14**, Krónika **13**

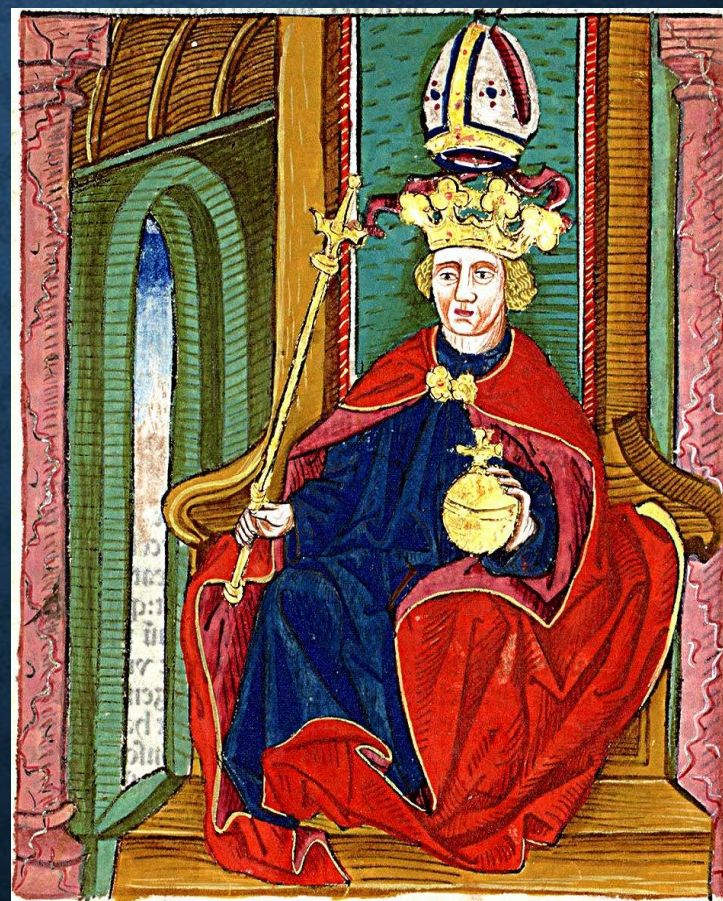

Σ: a lexikai mellett, grammatikai egyezések is vannak a szövegek között →

hasonló latintudással rendelkező személyek →

Gesta Hungarorum nem keletkezhetett a krónika átszerkesztésénél sokkal előbb (I. Béla) vagy sokkal később (IV. Béla)

A 14. SZÁZADI KRÓNIKASZERKESZTMÉNY SÖTÉT GIZELLA-ÉS KÁLMÁN PORTRÉJA

- Pray kétkedve fogadta Gizella királyné sötét tónusú portréját:

„Tam multa enim in hac narratione hallucinatur Thuroczius, ut prudens coniectura sit, eum, dum Gisela tam crudelem expingit, pariter errasse, quam alioquin tum ipse, tum ceteri scriptores lectissimam feminam et **sanctimonia cum Stephano certasse perhibent.**” (Annales Regum Hungariae, I. 40.)

- Praynál elkülönül a Szent István ellen szerveződő összeesküvés és Vazul megbüntetésének ismertetése
- Timon Sámuel: Epitome, 1736, 3.: „Gisela laborat pro Petro Ducis Venetiarum filio.”
- Körmendi Tamás és Csákó Judit kutatásai

- Pray kétkedéssel fogadta Kálmán krónikabeli portréját is:

An vero tam parum sibi aequam naturam fortitus sit, ut, quod Thuroczius memorat, non modo **gibbus** illi a pectore prominere, sed praeterea tam deformi esset corporis habitu, ut cute **hispidus** et **pilosus**, ad haec **luscus**, **claudus** et **blaesus** haud mediocrem sibi contemptum conciliaret, affirmare non ausim. (Annales Regum Hungariae, I. 112.)

- Timon, Epitome, 14.: Fuit vir ferocis animi, vix tamen tam monstrosus corpore atque animo, quam depingatur.
- Kapitánffy István kutatása
- Pray egyéb külföldi forrásai Kálmán uralkodására vonatkozóan

ÖSSZEGZÉS

- Levéltári és könyvtári forrásokra épülő kutatások
- Eltérő vélemények ütköztetése
- Új módszerek
- Forráskritika alkalmazása
- Nagyszámú külföldi forrás hivatkozása

KÖSZÖNÖM SZÉPEN A FIGYELMET!